

7.– ALDUN EUSKALDUNAK ERROMAN

Bidasoa deritxon Jose Maria de Ganboa'ren liburuan diran 136 testigantzetatik batzuk artzen diardugu, irakurleentzat gurenak litzakezanak ain zuzen. Testigantza oneik Josemiel Barandiaran'ek artu eta batuak dira.

Onein artean dago Javier de Landaburu'k emon eban testigantza. Gure aldunak Erroma'ra deituak izanda an zelan artuak izan ziran agertzen dauskun agiria.

Ikusi dagigun lenengo alkar-izketan nagusi diranak nortzuk diran: Eleizearen aldetik Pizzardo Kardinala bitarteko lez, Pacelli Kardinala lenengo elburu lez eta XI Pio Aita Santua azken elburu lez eta XI Pio Aita Santua azken elburu lez.

Eta euskaldunen aldetik Agirre, Irujo, Robles Aran-guiz, de la Torre, Kareaga, Landaburu, Basterretxea, Eizagirre, Ziauriz eta Pablo Egibar. Guztiz amar.

Erroma'n emengo albisteak artu ebezanean, dei egin eutsen JEL/PNV'koai ara joan eta barri zeatzagoak emoteko. Beste alde batetik lenagokoa zan euskaldunak Erroma'ra joan eta ango eritxiakaz eta eurenakaz alkar izketa egiteko eukun guraria.

Erroma'n euskaldunai laguntzeko eta bideak argitzeko aita Hipolito Larrakoetxea artu eben, karmeldarra, eleizlegeetan oso jakituna eta Erroma'ko barriak zeaz eta sakon ekizana.

Euren txostena eskuetan ebela joan ziran ba euskaldunak Batikano'ra eta Pizzardo kardinalagana urreratu ziran. Onek agiri zeatzak eta barri idatzi geiago eskatu eutsezan eta eurak urrengo baten emon be bai. Baiña bereala ezin artu izan ebazan Pacelli Idazkari Nagusiak, egun aretan V Jorge Ingalaterra'ko erregea il zalako eta beste egun baterako deituko eutsela esan eutsen.

Baiña dei ori ez zan etorten eta barriro joan ziran Pizzardo Kardinala ikustera. Onek España'ko auteskundeak zein ondoren izango ete eben jakin nai eban eta euskaldunak euren ustea argi agertu eben, ezkerrekoak irabaziko ebela, eta Kardinalak bere ustea beste bat zala esan eutsen, eskoiak, Gil Robles buru ebela, irabaziko ebela eta gaiñera esan eutsen Euskaldunak eskoitar oneikaz bat egin bear ebela.

Euskaldunak bizi erantzun eben Eleizeak ez ebala olako aukeraketarik egin bear, aukeratuak galtzaille urten ezkerro, Eleizea bera galtzaille agertzen zalako.

Ori be idatziz eskatu eban Pizzardo kardinalak eta geroago emon be bai euskaldunak.

Azkenean auxa esan eutsen Pizzardo Kardinalak: Euskaldunak agiri bat izenpetzen ez ba'eben Gil Robles'en eskoitarrakaz alkartuko zirala, ez ebazala artuko ez Pace-lli Kardinalak eta gitxiago Aita Santuak.

Euskaldunak oiñarrikoai eritxia eskatzeko astia eskatu eben eta gaiñera España'ko eskoitarrak euskaldunen buru-jabetzaren arerioak zirala esan eben.

Alkar izketa orreik egiten ziran artean, Aita Santua'ren ordezkoko bat etorri zan Euskaldunen ostatura eta Aita Santua gaisorik egoala esan eutsen eta ez ebala iñor artzen, baiña XV Benedikto Aita Santuaren alde izango zan mezarako deia emoten jakela eta Aita Santua bera izango zala meza-emoille.

Euskaldunak joan ziran meza orretara eta euren lekua euki eben diplomatikuen eta erriaren bitartean, baiña urrengo egunean L'Obserbatore Romano'n agertu zan kronika'n ez zan euskaldunik aitatuten.

Euskaldunak Aita Santuagaz alkar izketa egitea eskatu eta eskatu ibilli ziran. Euren menpetasuna agertu nai eutsen eta gaiñera 25.000 pezetako emoitze bat emon.

Baiña eziña izan zan. Pacelli'k ez ebazan artu eta bide orretatik Aita Santuak be ez. Gero Josulagunen Nagusiagana jo eben bideren bat aurkitzeko. Onek domiña bana emon eutsen baiña ez zan ezer lortu. Beste bideee batzuk be artu ebezan. Alperrik!

Pacelli'ri eskutitza egin eutsen minduta egozala agertzeko. Egun bat itxaron eben erantzuna artzeko, baiña alperrik. Etxera biurtu ziran. Emengo izparrigiak pozik zabaldu ebezan barriak txar orreik, batez "La Gaceta del Norte"k. Eta ori baiño gauza txarragoa be zabaldu eben Erroma'n arerioak: Euskaldun orreik Abisinia'ko espiak edo zelatariak zirala. Orduan ulertu eben zergaitik ibiltan ziran euren gandik ain urrean Duce'ren ertzaiñak.

Euskaldunak zartako aundia artu eben ba Erroma'n eta antzeko jokabide txarra sarritan ikusi dogu, eta gaur be ikusten dogu, gotzaiñengan eta abade batzurengan, baiña euskaldunak zintzo jarraitzen dogu fedean eta ez daukaguz aitzuta euskalzaleak ziralako erbesteratuak izan ziran 500 abadeak, gitxiago zio orregaitik eraillak zian ziran 17 abadeak. Gaiñera millak asko izan ziran, bai Naparroa'n eta bai beste eskualdeetan frankotarrak eta reketeak il ebezan euskaldun abertzaleak. Ilketa orreik be fedearan izenean egiten ebezan gu kristiñau txarrak ba'gintzaz lez.

Olazar'tar Martin'ek

OARRA: Aita Hipolito Larrakoetxea Zeanuri'ko karmeldarra izan zan aldun euskaldunen bide-erakusle ta gidari Erroman eta onek be idatzi eban jazokizun orren edestia. Ez dogu emen agertzen bardin-antzekoa dalako.